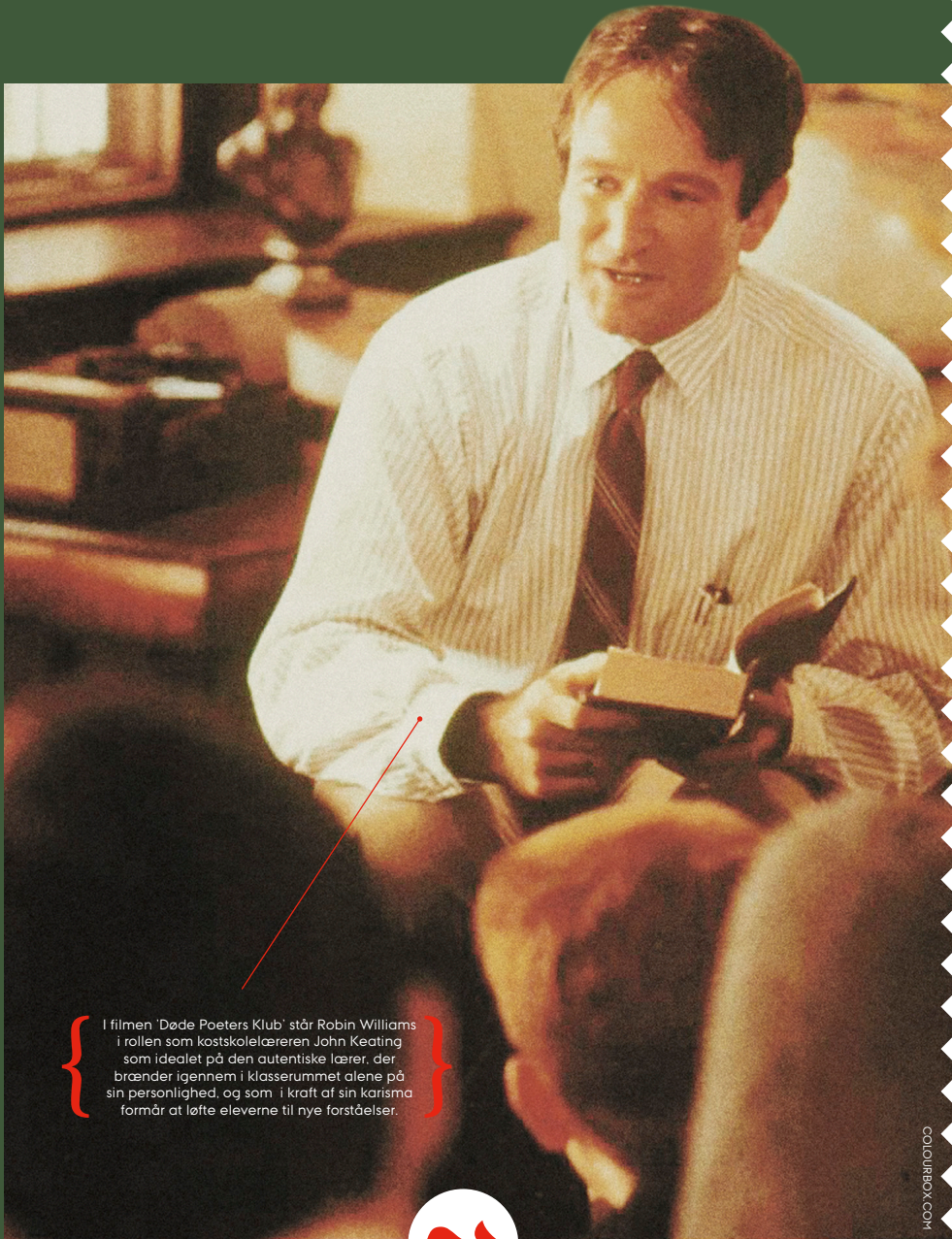

Karisma og personlighed er gennem tiden blevet tillagt stor betydning i lærerfaget. Men hvis lærerprofessionen skal genvinde respekten, så skal fagligheden spille en større rolle og personligheden en mindre. Der er behov for et opgør med dyrkelsen af den autentiske lærer. Sådan lyder analysen fra to forskere, der opfordrer lærerne til i højere grad at fokusere på uddannelse og faglighed.

MERE FAGLIGHED, MINDRE KARISMA I LÆRERFAGET

I filmen 'Døde Poeters Klub' står Robin Williams i rollen som kostskolelæreren John Keating som idealet på den autentiske lærer, der brænder igennem i klasserummet alene på sin personlighed, og som i kraft af sin karisma formår at løfte eleverne til nye forståelser.

© OLIVERBOX.COM

Carpe diem. Grib dagen. Det er ikke så tit, at latinske fraser glider ind i hverdagssproget som en ny fælles reference, der ikke kræver nærmere forklaring. Men det skete, da den amerikanske coming-of-age film *Døde poeters klub* for næsten 30 år siden ramte biograflærrederne.

Robin Williams havde rollen som den unge lærer John Keating, der inspirerede eleverne på en konservativ kostskole til at læse poesi i nattemørket og forsøge at udfolde sig som både skuespillere og oprørske skribenter i det lokale skoleblad.

Tager vi de kyniske briller på, så var resultaterne af den farverige og empatiske lærers bestræbelser egentlig ikke så heldige. Det fremstår en anelse uklart, hvad eleverne egentlig lærte i hans timer. En elev begår selvmord, efter at hans væmmelige og autoritære far slukker hans skuespillerdrømme, en anden bortvises, og til sidst må læreren selv forlade lærergerningen uden at have røkket grundlæggende ved kostskolens undervisning og organisation.

Ikke desto mindre bliver Robin Williams i sin rolle som kostskolelæreren Keating den dag i dag set som idealet på den autentiske lærer, der brænder igennem med sin personlighed i klasserummet, og som alene i kraft af sin karisma formår at løfte eleverne til nye forståelser.

Urealistiske forventninger

Filmhistoriens carpe diem-lærerikon repræsenterer kun den ene yderlighed i forståelsen af, hvad der skal til for at være en god lærer. For selvom der er bred enighed om, at lærerens personlighed har en væsentlig betydning i lærergerningen, så er der spørgsmål, der presser sig på: Er personligheden virkelig det altafgørende for undervisningen? Er det godt for lærerfaget, hvis skolen skal stå og falde med den enkelte lærers karisma, og er det overhovedet realistisk?

”Man kan sige, at hvis man tager alle de gode personlighedstræk, der findes i verden, og sætter dem sammen, så har man idealtypen på en lærer. Men det er jo helt urealistisk,” siger Martin Bayer. Han er forskningschef ved professionshøjskolen UCC og forfatter til bogen ’Person – pædagogik, profession og forskning’, der netop behandler problematikken om betydningen af personlighed i lærerrollen.

Diskussionen om lærerprofessionen er ifølge Martin Bayer stivnet. På den ene side

er den domineret af et snævert fokus på såkaldt evidensbaseret undervisning, hvor den komplekse opgave med undervisning og klasseledelse reduceres til at være et spørgsmål om indsatser på nogle udvalgte og dokumenteret virkningsfulde parametre. Samtidig har vi bibeholdt idealet om den kaldsbårne karismatikere og stærke personlighed. Begge positioner er for Martin Bayer udtryk for en disrespekt for læreres professionelle faglighed og uddannelse.

”Den evidensbaserede bølge fjerner fokus fra nødvendigheden af læreres professionalisme og fagligt funderede dømmekraft. Det handler lidt karikeret blot om metodisk at følge ganske bestemte forskrifter. Mens idealet om den autentiske lærer skaber et billede af, at hvem som helst kan træde ind fra gaden og undervise, hvis de blot har de rette personlige egenskaber. Uanset om de har en pædagogisk uddannelse eller ej. Det undergraver jo, at lærergerningen faktisk er et fag, hvor lærere har tilegnet sig omfattende faglige og professionelle kvalifikationer igennem en fireårig uddannelse,” siger Martin Bayer.

Frigørelse fra personligheden

Det ville heller ikke gavne professionen, hvis lærergerningen var domineret af ganske bestemte personlighedstyper, fastslår Martin Bayer.

”Selvfølgelig findes der karismatiske lærere. Gudskelov for det, det er jo slet ikke det, der er problemet. Men verden er nu engang sådan, at alle ikke har den karakteregenskab, og et lærerkollegium, som kun bestod af karismatikere, ville jo slet ikke kunne fungere. Der ville simpelthen ikke være højt nok til loftet,” siger Martin Bayer og fortsætter:

”Lærerprofessionen skal simpelthen frigøre sig fra idealet om personligheden som det afgørende og i stedet fokusere på uddannelse og efteruddannelse som det, der kan skabe den gode lærer.”

Han understreger, at når lærerprofessionen skal frigøre sig fra personlighedsidealene, så betyder det ikke, at lærerne skal ophøre med at bringe deres person i spil.

”Du kan sammenligne med andre professioner. Psykologerne arbejder jo ekstremt meget med deres egen person både i deres uddannelse og i deres arbejde, men når de f.eks. taler med en klient, så kan de ikke lade deres personlighed overskygge professionalismen. Og det er ikke meget anderledes i lærerprofessionen. Personligheden er en del af lærerfagligheden, men den kan og må ikke stå alene,” siger Martin Bayer.

Lærerpersnoligheden er altid i klasserummet

Både lærere og elever vil altid have personlige karakteristika. Men hvis lærerprofessionen vil opnå større professionel autonomi, anerkendelse og bedre resultater, så er man ifølge Martin Bayer nødt til at opgive forestillingen om betydningen af den enkelte person og personligheds fortrin. Men hvilken betydning har lærerpersnoligheden rent faktisk for undervisningen i dag?

”Personligheden betyder noget for, hvordan læreren agerer i sit arbejde. Ligesom personligheden slår igennem i alle andre forhold, så gør den det selvfølgelig også i lærergerningen. At den har en positiv betydning, kan man også se ud af forskellige effektstudier, der er lavet af læreres undervisning og klasseledelse,” siger Rune Müller Kristensen, postdoc ved DPU Aarhus Universitet.

»Lærerprofessionen skal simpelthen frigøre sig fra idealet om personligheden som det afgørende og i stedet fokusere på uddannelse og efteruddannelse som det, der kan skabe den gode lærer.«

Martin Bayer

Han har forsket i lærerpersnolighedens betydning for elevernes udbytte i skolen og har i sin ph.d.-afhandling om samme emne kortlagt en række studier i netop betydningen af lærerens persnolighed i undervisningssituationer.

Han peger på, at persnolighed både betyder noget for læreren selv – hvordan han eller hun oplever sit arbejde og udvikler sig i det – men også for elevernes oplevelse af læreren samt lærerens syn på eleverne. Undersøgelser viser for eksempel, at der er en sammenhæng mellem læreres persnolighedstræk og deres vurdering af forskellige former for adfærd.

”Lærere, hvis persnolighed er præget af en høj grad af neuroticisme, hvilket dækker over sensitivitet og samvittighedsfuldhed, har f.eks. sværere ved at have blik for elevernes sociale adfærd i klasserummet. Dvs.hvordan børnene opfører sig over for hinanden og omgivelserne. De har en oplevelse af, at elever opfører sig pænere over for hinanden, end det faktisk er tilfældet. Og når de oplever

uoverensstemmelser i klasserummet, så vender de det i stedet mod sig selv og tænker, at det er dem, der ikke er dygtige nok som lærere,” siger Rune Müller Kristensen og fortsætter:

”Omvendt kan lærere med en høj grad af empati, der har blik for elevernes sociale interaktion have sværere ved at få fokus på elevernes faglige udbytte af undervisningen.”

Skolens mange målsætninger

Rune Müller Kristensen fremhæver, at skolen i realiteten skal nå en række meget forskelligartede mål. Eleverne skal ikke alene blive fagligt dygtige, men de skal f.eks. også trives i skolen. Og så er der i den danske skole også ønsker om, at eleverne skal blive kreative, innovative og gode til at samarbejde. De forskellige mål fordrer forskelligartede persnolighedstræk hos læreren.

”Hvis eleverne skal præstere fagligt, er der f.eks. brug for en lærer, der er metodisk og samvittighedsfuld. I forhold til elevernes sociale trivsel så vil en høj grad af venlighed eller empati understøtte det. Mens udvikling af kreativitet og innovation vil pege i retning af lærere, som er ekstroverte, spontane og åbne overfor nye erfaringer,” siger Rune Müller Kristensen.

Derfor kan man ikke tale om, at nogle persnoligheder bliver bedre lærere end andre. Uddannelsen skal rekruttere alle persnolighedstyper, mener Rune Müller Kristensen.

”Skolen skal afspejle samfundet. Og derfor vil jeg argumentere for, at vi skal have en bred rekruttering af lærere ind i læreruddannelsen – forstået som personer med mange forskellige egenskaber,” siger Rune Müller Kristensen. Han peger ligesom Martin Bayer på betydningen af lærernes uddannelse og efteruddannelse.

”Vi kan ikke få alle de her perfekte egenskaber i en enkelt person, og meget af det stritter i hver sin retning. Hvis du ser på udviklingen de sidste 20 år, er det tilmed sådan, at nærmest inden man er blevet færdig med sin læreruddannelse, så er der kommet en ny folkeskolelov, som stiller nye krav. De her lærere skulle jo gerne kunne være i skolen i mere end 30 år, så det, der er brug for, er, at de igennem deres uddannelse bliver klædt på til at kunne omstille sig,” siger Rune Müller Kristensen.

Uddannelse kan trumfe persnolighed

Når de nyuddannede lærere kommer ud i folkeskolen, så oplever de i dag en lang række situationer, som de ikke er forberedt på under deres uddannelse, påpeger Rune

Idealet om den autentiske lærer skaber et billede af, at hvem som helst kan træde ind fra gaden og undervise, hvis de blot har den rette personlighed.

Müller Kristensen. Her griber lærerne til de reaktionsmønstre, som føles fornuftige og naturlige for dem, og de reaktionsmønstre vil i udgangspunktet afspejle deres personlighed.

”Ude i klasserummet sker der jo alt muligt, som lærere ikke kan være forberedt på, og som de ikke nødvendigvis har lært at håndtere gennem deres uddannelse. Deres reaktioner bliver en kombination af deres faglige baggrund, hvad de har lært, og hvad deres ’sunde fornuft’ siger dem. Den sunde fornuft opstår på baggrund af et bredt spektrum af personlighed – både lærernes grundlæggende personlighedstræk og de personlige erfaringer,” siger Rune Müller Kristensen og fortsætter:

”De dygtige lærere er gode til at balancere deres professionelle faglighed med deres sunde fornuft. De ved, hvornår deres faglighed så at sige kommer til kort, og de derfor griber tilbage til deres sunde fornuft og handlemønstre, der flugter med deres grundlæggende personligheder. Den rigtig gode lærer vil ofte være den, der er så pligtopfyldende i forhold til sin profession, at vedkommende reflekterer over, hvordan hun er nødt til at styrke sin faglighed i forhold til at arbejde med de her situationer en anden gang,” siger Rune Müller Kristensen.

Som eksempel peger han på en undersøgelse, som han inddrog i sit ph.d.-projekt. Halvdelen af lærerne, der deltog i den, havde deltaget i et efteruddannelseskursus i klasseledelse, hvor de fik en lang række nye redskaber. Her var de bl.a. blevet klogere på, hvordan de kunne spotte elevernes indbyrdes ageren og arbejde med at styrke deres sociale adfærd, altså hvordan eleverne i klassen bedre kunne hjælpe og støtte hinanden og samarbejde.

”I undersøgelsen kan man se, hvordan lærere, hvis personlighed var kendetegnet ved

en høj grad af neuroticisme, og som derfor normalt ville have sværere ved at have blik for elevers sociale omgang med hinanden ændrede syn på eleverne. Efter kurset vurderede de eleverne, som lærere kendetegnet ved en lavere grad af neuroticisme ville have gjort. Efteruddannelsen påvirkede altså lærernes blik for elevernes interne ageren og trumfede så at sige deres egne personlighedstræk og ’sunde fornuft,” siger Rune Müller Kristensen.

Læreruddannelsens udfordring

Eftersom lærergerningen varetages forskelligt af forskellige lærere, så er Rune Müller Kristensens anbefaling, at læreruddannelsen i højere grad tager højde for, at der er forskellige personligheder, og at den enkelte skal være bevidst om dette i forhold til sin lærergerning. Det nytter ikke noget at foregøgle de kommende lærere, at de som Robin Williams i Døde poeters klub skal kunne flyve ind i klasserummet båret af deres personlige karisma. I stedet skal man på uddannelsen arbejde mere med at klæde de forskelligartede lærere bedre på til at tackle de udfordringer, de møder, og som de vil opleve forskelligt – netop fordi de har forskellige personligheder.

”Læreruddannelsen står med en udfordring. Den skal ruste de kommende lærere bedre til at kunne reflektere over sig selv som menneske i forhold til deres lærerfaglighed. Hvad er det for grundtræk, de har med fra deres personlighed i mødet med verden og andre mennesker, hvad er det for redskaber, de får med fra deres uddannelse, og hvad betyder det for deres professionalitet i deres fag? De skal være i stand til hele tiden at reflektere over det personlige over for det professionelle og med det afsæt hive ny professionel viden ind for løbende at kvalificere de handlemønstre, de har i mødet med nye udfordringer,” siger Rune Müller Kristensen.

»De dygtige lærere er gode til at balancere deres professionelle faglighed med deres sunde fornuft. De ved, hvornår deres faglighed så at sige kommer til kort, og de derfor griber tilbage til deres sunde fornuft og handlemønstre, der flugter med deres grundlæggende personligheder.«

Rune Müller Kristensen

Fra Martin Bayer lyder der en tilsvarende analyse samt klare anbefalinger.

”Vi er nødt til at se på, hvordan en lærers professionelle udvikling ser ud over 30 år, og arbejde med en løbende opkvalificering og efteruddannelse. Der er forskellige studier, der viser, at mange læreres faglige udvikling i dag stivner og stagnerer efter de første 7-8 år i faget. Det er bl.a., fordi de personlige egenskaber i dag tilskrives så stor betydning, og derfor negligeres betydningen af uddannelsen,” siger Martin Bayer og forklarer videre:

”Vi skal i stedet have skabt et billede af, at læreres faglige udvikling bør ske over et helt lærerliv, og så understøtte denne igennem løbende efteruddannelse og samtidig anerkende denne lærerudvikling igennem etablering af formelle karrieretrin. Det skal være klart, hvad det er, en lærer skal kunne på hvilket trin i sin professionelle udvikling. På den måde bliver læreren så at sige lettet i forhold til sin personlighed.” ■

MARTIN BAYER er forskningschef på professionshøjskolen UCC, ph.d. og har tidligere været ansat som institutleder og lektor på DPU, Aarhus Universitet og Roskilde Universitet. Han er forfatter til en lang række bøger og artikler og udgav i 2017 ”Person. Pædagogik, profession og forskning” på Hans Reitzels Forlag.

RUNE MÜLLER KRISTENSEN er ansat som postdoc ved DPU, Aarhus Universitet, ph.d. og tilknyttet afdeling for pædagogisk sociologi. Han forsvarede i 2017 afhandlingen: ”Teachers and teacher personality: secondary growth curve analyses of effects of teachers’ personality traits and education on students’ behaviour and self-esteem”.